

NASTAVNA JEDINICA 6
VLAST I POLITIKA
Viši srednji nivo

Model političkog ciklusa

Kako demokratska zajednica rješava svoje probleme?

6.1 „Naš najurgentniji problem je ...”

Rasprava o političkom programu

6.2 Politika – kako demokratska zajednica rješava svoje probleme

Model političkog ciklusa

6.3 Primjena modela političkog ciklusa

Istraživački zadatak

6.4 Kako možemo učestvovati?

Politički ciklus kao instrument za političko učešće

6.5 Povratne informacije (neobavezno)

Nastavna jedinica 6

Vlast i politika

Model političkog ciklusa

Uvod za nastavnike

Dvije dimenzije politike

Politika, prema klasičnoj definiciji Maksa Vebera, ima dvije dimenzije: ona je, s jedne strane, težnja i borba za moć, a s druge, snažno i polagano, „bušenje tvrdih dasaka sa strašću i mjerom istovremeno.”¹⁵ To je poređenje koje simboliše rješavanje političkih problema. Te probleme treba rješavati zbog toga što su hitni i imaju posljedice za društvo u cjelini, te su stoga složeni i teški.

U ovoj jedinici naglasak je na načinu „bušenja tvrdih dasaka“ i na tome kako građani koji žele da učestvuju u demokratiji mogu učestvovati u donošenju odluka o tome koji problemi zaslužuju prioritet i koji su najbolji načini njihovih rješavanja.

Model političkog ciklusa

Učenici uče kako koristiti instrument kojim se opisuju i najlakše razumiju procesi donošenja političkih odluka – model političkog ciklusa (vidi radni list za učenike 6.1). Politika je proces definisanja problema i potom raspravljanja o njima i izbora i sprovođenja najboljih rješenja. Javno mnijenje i reakcije osoba i grupa čiji su interesi u pitanju pokazuju da li će izabrana rješenja najbolje riješiti njihove probleme i biti prihvaćena. Ako je pokušaj rješavanja problema uspio, završen je politički ciklus (kraj konkretnog političkog djelovanja); ako je propao, ciklus počinje iznova. U nekim slučajevima, rješavanje jednog problema stvara nove probleme koje je potom potrebno rješavati u novom političkom ciklusu.

Model političkog ciklusa naglašava važne vidove političkog odlučivanja u demokratskim sistemima:

- heuristički (konstruktivistički) koncept političkih problema i zajedničko dobro;
- konkurentni politički programi; u pluralističkim društvima politički argumenti su često povezani s interesima;
- političko odlučivanje kao proces kolektivnog učenja; nepostojanje sveznajućih igrača (kao što su vođe ili stranke s ideologijom spasa);
- snažan uticaj javnog mnijenja i medijskog izvještavanja; mogućnost da građani i interesne grupe intervenišu i učestvuju.

Kako model funkcioniše – šta prikazuje, a šta propušta

Politički ciklus je model – nacrt koji funkcioniše kao geografska karta. Mnogo toga prikazuje i nudi logiku razumijevanja. Zbog toga se modeli često koriste u obrazovanju i nauci jer bez njih bismo jako malo toga u ovom složenom svijetu mogli razumjeti.

---

¹⁵ Max Weber, *Politik als Beruf (Politika kao poziv)*, Reclam: Stuttgart, 1997, str. 82.

Priručnik za učenike sadrži materijale koji su organizovani kao modeli: radni listovi za učenike:

- 1.2 Tri mogućnosti koje oblikuju našu budućnost;
- 3.4 Kako se demokratski politički sistem odnosi prema različitosti i pluralizmu?
- 3.5 Pojam zajedničkog dobra;
- 3.6 Karta društvenih podjela i političkih stranaka;

Karta nikada nije u potpunosti odraz pejzaža kojeg prikazuje – karta mnogo toga pokazuje, ali samo zbog toga što mnogo toga i ispušta. Kartu koja bi sve prikazivala ne bi niko razumio jer bi bila prekomplikovana. Isto važi i za modele kao što je politički ciklus. Takav model takođe se ne bi smio pomiješati sa stvarnošću. Njegov naglasak je na procesu političkog odlučivanja – „polaganom bušenju tvrdih dasaka“ – a manje pažnje posvećuje drugoj dimenziji politike, težnji i borbi za ostvarivanje moći i uticaja.¹⁶

U demokratskim sistemima dvije dimenzije politike su povezane: donosioci političkih odluka se hvataju u koštac s teškim problemima, ali i međusobno, kao politički suparnici. U modelu političkog ciklusa faza utvrđivanja programa pokazuje kako obje ove dimenzije idu zajedno. Mogućnost razumijevanja političkog problema koji postoji jeste pitanje moći i uticaja.

Evo primjera. Jedna grupa ljudi tvrdi, „porezi su previsoki, oni odvrćaju ulagače“, dok druga tvrdi, „porezi su preniski budući da su obrazovanje i socijalna zaštita nedovoljno finansirani.“ Iza svake definicije problema oporezivanja stoje interesi i osnovna politička gledišta, a rješenja podrazumijevaju suprotne stavove: smanjite poreze za one s većim prihodima – ili ih povećajte. Prva definicija je neoliberalna, a druga socijademokratska (vidi radni list za učenike 3.6).

Građani treba da budu svjesni obje definicije. Model političkog ciklusa jeste instrument koji građanima pomaže da prepoznaju i ocijene napore donosilaca političkih odluka da riješe društvene probleme.

Mogućnost učenja za korišćenje modela političkih ciklusa

Mogućnosti ove jedinice u smislu razvijanja kompetencije uključuju sljedeće:

Sposobnosti analize i procjene:

- Učenici uče kako mogu postati aktivni korisnici medijskih informacija.
- Učenici razvijaju kritičko mišljenje pri raspravljanju o problemima koji su na dnevnom redu, ili su u raznim fazama političkog odlučivanja.
- Učenici cijene važnost postizanja kompromisa oko različitih interesa (heuristički koncepti političkih problema i zajedničkog dobra).

Kompetencije političke participacije:

Učenici su u stanju da prepoznaju faze procesa političkog odlučivanja u kojima mogu intervenisati i vršiti uticaj (faze prije i poslije odluke).

Didaktički okvir jedinice

Učenici se upoznaju s modelom političkog ciklusa kao instrumentom i primjenjuju ga u projektnom istraživačkom zadatku. U zadnjoj lekciji učenici razmjenjuju i razmatraju svoje konstatacije i rad na projektu. Prva lekcija nudi naprednu organizaciju koja osvjetljava ključni element političkog ciklusa – pitanje utvrđivanja političkog programa. Učenici će bolje razumjeti model nakon što budu prošli kroz simulaciju rasprave o sastavljanju programa u učionici. Nastavna jedinica omogućava veliki stepen učeničkih aktivnosti.

---

¹⁶Uporedi nastavni materijal 6.2.

Jedinica nudi instrument za analizu procesa političkog odlučivanja, ali ne sadrži konkretan slučaj za analizu. To omogućava, ali i nalaže nastavniku i/ili učenicima da izaberu odgovarajuću temu. Kriterijumi za izbor teme uključuju relevantnost, sveobuhvatnost i dostupnost medijskog izvještavanja. Konkretni slučaj se obrađuje kroz početne faze modela političkog ciklusa, ali je medijsko izvještavanje mnogo dostupnije. S druge strane, slučaj iz prošlosti također daje uvid u istoriju sprovođenja i ocjenu rješenja nekog problema. Ustavni, zakonski i institucionalni okvir također se moraju uzeti u obzir.

Preporučuje se i neobavezni dio časa namijenjen povratnim informacijama radi ocjenjivanja rezultata učenja i iskorišćavanja mogućnosti učenja koje nude povratne informacije učenika – za učenike i nastavnike. Međutim, petu lekciju treba u tu svrhu izdvojiti.

Razvijanje kompetencije: povezanost s ostalim jedinicama iz ovog priručnika

Šta pokazuje ova tabela

Naslov priručnika, „Učestvovati u demokratiji“ stavlja naglasak na kompetencije aktivnog građanina u demokratiji. Donja tabela pokazuje mogućnost sinergijskih učinaka jedinica u ovom priručniku. Tabela takođe prikazuje koje se kompetencije razvijaju u jedinici 6 (osjenčeni red u tabeli). Masno uokvirena kolona pokazuje kompetencije političkog odlučivanja i djelovanja – istaknuta je zbog njihove tijesne povezanosti sa učešćem u demokratiji. Redovi u nastavku pokazuju povezanost s ostalim jedinicama ovog priručnika: koje kompetencije se razvijaju u tim jedinicama, a podrška su učenicima u radu u okviru jedinice 6?

Kako možemo koristiti ovu tabelu

Nastavnici mogu koristiti ovu tabelu kao instrument za planiranje nastave obrazovanja za demokratiju i ljudska prava na različite načine.

- Tabela pomaže nastavnicima koji samo nekoliko lekcija mogu posvetiti obrazovanju za demokratiju i ljudska prava: nastavnik može izabrati samo ovu jedinicu i preskočiti ostale, budući da zna da se u ovoj jedinici, u izvjesnom smislu, razvijaju i neke ključne kompetencije – na primjer, analiza problema, ocjenjivanje djelotvornosti utvrđenih pravila, istraživanje važnosti lične odgovornosti.
- Tabela pomaže nastavnicima da iskoriste sinergijske učinke koji učenicima omogućavaju da u više navrata budu obučavani u cilju razvijanja važnih kompetencija, u različitim kontekstima koji su višestruko povezani. U tom slučaju nastavnik bira i kombinuje nekoliko jedinica.

Jedinice	Dimenzije razvijanja kompetencije			Stavovi i vrijednosti
	Politička analiza i procjena	Metod i vještine	Političko odlučivanje i djelovanje	
6 Vlast i politika	Javna rasprava i pregovaranje: ostvarivanje ljudskih prava, suština demokratskog odlučivanja.	Kriterijumi za izbor informacija.	Strateški pristup intervenisanju u procesu odlučivanja.	Uvažavanje pregovaranja i nadmetanja različitih interesa.
3 Različitost i pluralizam	Pluralizam. Nadmetanje različitih interesa. Pregovaranje o zajedničkom dobru. Dvije dimenzije politike.	Davanje kratkih izjava/ Izražavanje stavova	Pronalaženje kompromisa i dogovor oko privremenog pojma zajedničkog dobra.	Međusobno uvažavanje.
4 Sukob	Pojam političkog problema.		Prepoznavanje problema, pokušaj pronalaženja rješenja.	
5 Pravila i propisi	Važnost zajedničkog prihvatanja institucionalnog okvira, uključujući političku kulturu u demokratskim sistemima		Stvaranje institucionalnog okvira za mirne procese.	Uvažavanje pravičnosti u pronalaženju kompromisa.

Učešće u politici: rješavanje sukoba, rješavanje problema

8 Sloboda	Raspravljanje	Javni govor	Promovisanje ideja i interesa u javnosti	Uvažavanje nenasilnog načina rješavanja sukoba
9 Mediji	Selekcija programa i uloga cenzora kroz medije i medijske korisnike	Dekonstrukcija informacija transformisanih u medijima. Kriterijumi za izbor Informacija.	Prihvatanje cenzorske perspektive medija: definisane političkih problema	

NASTAVNA JEDINICA 6: Vlast i politika – Model političkog ciklusa Kako demokratska zajednica rješava svoje probleme?

Tema lekcije	Razvijanje kompetencije/ ishodi učenja	Zadaci za učenike	Materijali i resursi	Metod
Lekcija 1 „Naš najurgentniji problem je...“	Procjena: donošenje odluke o izboru, obrazlaganje izbora. Participacija: Međusobno uvažavanje ličnog iskustva, interesi i vrijednosti. Politički problem je spor, a ne činjenica.	Učenici vode raspravu o utvrđivanju političkog programa.	<i>Flip chart</i> i flomasteri različitih boja, ljepljiva traka.	„Zid tišine” – grupni rad. Izlaganje i rasprava.
Lekcija 2 Politika – kako demokratska zajednica rješava probleme.	Rad uz pomoć modela. Politika služi za rješavanje problema koji pogađaju zajednicu.	Učenici primjenjuju model političkog ciklusa na konkretne primjere koje su izabrali (istraživački zadatak).	Radni listovi za učenike 6.1 i 6.2. <i>Flip chart</i> i flomasteri. Novine.	Predavanje. Grupni rad.
Lekcija 3 Primjena modela političkog ciklusa (istraživački zadatak)	Analiza i procjena: Opisivanje i procjenjivanje procesa političkog odlučivanja. Razumijevanje modela političkog ciklusa.	Učenici primjenjuju model političkog ciklusa na konkretan problem.	Radni listovi za učenike 6.1 i 6.2. Novine.	Rad na projektu.
Lekcija 4 Kako možemo učestvovati?	Metodi: održati i slušati izlaganja. Participacija: prepoznavanje mogućnosti političke participacije. Model služi kao instrument za analiziranje složene cjeline.	Učenici se međusobno informišu o svojim rezultatima. Osvrću se na proces i ishod svoga rada.	Radni list za učenike 6.2, s učeničkim bilješkama.	Izlaganja na otvorenom prostoru. Plenarna rasprava.

<p>Lekcija 5</p> <p>Vrijeme za povratne informacije (neobavezno)</p>	<p>Osvrt na proces ličnog učenja i razvijanje kompetencije.</p> <p>Davanje konstruktivnih povratnih informacija.</p> <p>Osvrt na zajedničku odgovornost razreda i nastavnika za uspjeh nastave obrazovanja za demokratiju i ljudska prava .</p>	<p>Učenici se osvrću na svoj rad (proces i ishod učenja).</p>	<p>Radni list za učenike 6.3 (povratne informacije učenika).</p> <p><i>Flip chart</i> i flomasteri različitih boja.</p> <p>Jedan papir sa <i>flip chart</i>-a s uvećanim radnim listom 6.3.</p>	<p>Individualni rad, plenarno izlaganje i rasprava.</p>
--	---	---	---	---

Lekcija 1

„Naš najurgentniji problem je ...“

Rasprava o utvrđivanju političkog programa

<p>Ova tabela sažima informacije koje su nastavniku potrebne u svrhu planiranja i izvođenja časa.</p> <p>Razvijanje kompetencije odnosi se direktno na obrazovanje za demokratiju i ljudska prava.</p> <p>Cilj učenja pokazuje šta učenici znaju i razumiju.</p> <p>Zadatak (zadaci) koji se daju učenicima, uz metod, važni su sastavni dijelovi procesa učenja.</p> <p>Kontrolni popis materijala predstavlja pomoć u pripremi časa.</p> <p>Raspored vremena nastavniku omogućava okvirno planiranje vremena.</p>	
Razvijanje kompetencije	<p>Procjena: donošenje odluke o izboru, obrazlaganje izbora.</p> <p>Participacija: međusobno uvažavanje ličnog iskustva, interesi i vrijednosti.</p>
Cilj učenja	<p>Politički problem je spor, a ne činjenica. Hitan je i zahtijeva djelovanje. Pogađa zajednicu. Budući da se radi o različitim interesima, ideologijama i vrijednostima, pitanje je da li problem treba uključiti u politički program.</p> <p>U demokratiji, građani koji participiraju u takvim raspravama ostvaruju slobodu mišljenja i izražavanja. Mediji takođe snažno utiču na utvrđivanje programa (sloboda štampe).</p>
Zadaci za učenike	Učenici održavaju raspravu o utvrđivanju političkog programa.
Materijali i sredstva	<i>Flip chart</i> i flomasteri različitih boja, ljepljiva traka.
Metod	„Zid tišine“ – grupni rad. Izlaganja i rasprava.
Raspored vremena	<p>1. Zid tišine. 15 min.</p> <p>2. Izlaganja. 10 min.</p> <p>3. Osvrt; uvod u istraživački zadatak. 15 min.</p>

Informacije

„Zid tišine“ je *brainstorming* metod kao podrška učenicima koji su zatvoreniji ili im je potrebno malo više vremena za razmišljanje prije nego što odluče da nešto kažu. Rad u tišini pomaže koncentraciji učenika pa su njihove konstatacije zanimljivije i smislenije. „Zid tišine“ je primjer koji paradoksalno pokazuje da strogi sistem pravila podstiče slobodu te da nije ograničavajući faktor. Učenici nastupaju u ulozi stručnjaka; ne mogu dati „netačan“ odgovor na ključno pitanje.

Učenici u učionici simuliraju javnu raspravu o utvrđivanju političkog programa. Njihovo iskustvo pomaže da bolje razumiju model političkog ciklusa, budući da je rasprava o utvrđivanju programa prva faza modela političkog ciklusa.

Tako stvaraju materijal koji mogu opširnije obrađivati u okviru istraživačkog zadatka (lekcije 2 i 3). Konstruktivistički pristup odgovara konstruktivističkoj metodi definisanja i rješavanja političkih problema u demokratskim sistemima jer je nastao po uzoru na politički ciklus.

Opis lekcije

1. „Zid tišine”¹⁷

Učenici su u grupama od po pet učenika. Svaka grupa sjedi u polukrugu, okrenuta prema *flip chart*-u fiksiranom na zidu. Svaka grupa i ima dva ili tri flomastera različitih boja. Rade u tišini. U vremenu od 10 minuta svaki učenik daje svoj minimalni doprinos jednom konstatacijom. Treba dovršiti sljedeću rečenicu:

„Po mom mišljenju, naš najurgentniji problem je ....“

Učenici reaguju na rečenice ili riječi koje su već napisane i mogu pisati koliko žele i kad god žele. Ako je potrebno, grupi se može dati još jedan list papira sa *flip chart*-a. Učenici mogu takođe da povežu izjave koristeći strelice, crte i simbole kao što su upitnici i uskličnici. Njihov poster će poslužiti kao zapisnik o raspravi koju su vodili.

Nastavnik s određene udaljenosti prati raspravu. Ne interveniše i ne učestvuje u tihoj raspravi, ali nadzire da li učenici poštuju pravila – posebno pravilo o radu u tišini.

2. Izlaganje

Kada istekne vrijeme predviđeno za pisanje, posteri treba da budu izloženi kako bi ih svi učenici mogli vidjeti. Učenici se okupljaju oko postera u dva velika polukruga. Grupe naizmjenično obrazlažu svoje postere ostalim učenicima. Svaki učenik bira rečenicu koja nije njegova i pročita je razredu, ukratko obrazlažući razloge svog izbora. Često učenici stavljaju naglasak na jednu ili dvije izjave. Rasprava ne započinje prije nego što svi učenici iz svih grupa ne kažu šta žele.

Nastavnik zapisuje izjave učenika u rubriku pod zajedničkim naslovom (zavisno od onoga što učenici kažu) koja je dio tabele koja se nalazi na tabli ili *flip chart*-u. Evo primjera:

Naš najurgentniji problem je.....				
Ekonomija	Sigurnost	Životna sredina	Društvo	...
Borba Nezaposlenost	Automobilske nesreće	Smanjivanje CO ₂ emisija	Unapređenje škola Podrška mladim ženama	...
Više radnih mjesti za mlade		...	...	
...				

Nastavnik može zadatak upisivanja prepustiti učenicima. Učenici koji iznose svoja mišljenja i ostatak razreda učestvuju u izboru novih kategorija i odlučuju u koju će rubriku unijeti svaku pojedinu konstataciju.

3. Osvrt

„Zid tišine“ simulira utvrđivanje političkog programa. Dakle, čemu po mišljenju učenika treba dati prednost? Slaže li se razred s problemom koji zaslužuje prvenstvo? Tabela pomaže učenicima da odgovore na to pitanje. Ona pokazuje da li učenici naglašavaju probleme koji se nalaze u određenoj kategoriji i mogu li se unosi povezati (vidi gornju kolonu koja se odnosi na ekonomiju).

Učenici možda neće biti spremni da se slože oko nekog problema. Moraju li? To je pitanje koje zaslužuje da se o njemu razmisli.

¹⁷ Izvor: Podučavati demokratiju: Zbirka modela za obrazovanje za demokratiju i ljudska prava, Knjiga VI, izdanje Savjeta Evrope, Strasbourg 2008, Zadatak 7.1, str. 62.

Kao prvo, učenici žive u slobodnoj zemlji. Mogu izabrati koji god problem smatraju važnim i promovirati ga u javnosti. Kao drugo, resursi su malobrojni – to nije samo pitanje novca i sredstava poreskih obveznika, već i vremena i energije te na kraju, premda ne i manje važno, pažnje javnosti. Mnogi ljudi se mogu istovremeno nositi samo s ograničenim brojem problema i brzo gube interes; neki mediji služe i povećavaju tendenciju prema „programu sa samo jednim problemom“.

Učenici mogu takođe smatrati da je ovaj proces utvrđivanja programa nepravedan pa možda čak i „glup“ jer problemi koje smatraju važnima nijesu uspjeli privući pažnju javnosti koju zaslužuju. Ko će ispravljati te „pogrešne“ odluke?

Odgovor je – sami učenici, ako smatraju da se nešto mora učiniti. U stvari, oni organiziraju stranke s različitim ciljevima i vrijednostima (“ideologija”) koje su trajni protagonisti u raspravama o utvrđivanju programa djelovanja (npr. radnici, stručnjaci za zaštitu životne sredine, aktivisti za zaštitu prava manjina).

Ova rasprava otvara zanimljiv put ka razumijevanju svrhe koju stranke ispunjavaju. Vidi predlog dodatnog istraživačkog zadatka na kraju ovog poglavlja.

4. Istraživački zadatak

Nakon što im je to saopšteno, učenici mogu slijediti svoje vlastito interesovanje. Nastavnik obavještava učenike da imaju mogućnost detaljnog proučavanja problema prema vlastitom izboru. Da bi pripremili istraživački zadatak, učenici moraju prikupiti materijale iz štampanih ili elektronskih medija o problemu koji su odabrali. Treba da traže ne samo rasprave o utvrđivanju programa, već i sve informacije koje se mogu pronaći o odlukama koje su donijete ili sprovedene, statističkim podacima, izjavama političkih stranaka, lobistima, nevladinim organizacijama, itd.

Lekcija 2

Politika – kako demokratska zajednica rješava svoje probleme Model političkog ciklusa

Ova tabela sažima informacije koje su nastavniku potrebne u svrhu planiranja i izvođenja časa.	
Razvijanje kompetencije odnosi se direktno na obrazovanje za demokratiju i ljudska prava.	
Cilj učenja pokazuje šta učenici znaju i razumiju.	
Zadatak (zadaci) koji se daju učenicima, uz metod , važni su sastavni dijelovi procesa učenja.	
Kontrolni popis materijala predstavlja pomoć u pripremi časa.	
Raspored vremena nastavniku omogućava okvirno planiranje vremena.	
Razvijanje kompetencije	Analiza: rad na osnovu modela.
Cilj učenja	Politika služi rješavanju problema koji pogađaju zajednicu.
Zadaci za učenike	Učenici primjenjuju model političkog ciklusa na konkretne primjere po svom izboru.
Materijali i sredstva	<i>Flip chart</i> i flomasteri. Novine. Radni listovi za učenike 6.1 i 6.2.
Metod	Predavanje, grupni rad.
Raspored vremena	1. Predavanje i pitanja koja slijede. 15 min.
	2. Sastavljanje grupa za istraživali zadatak. 10 min.
	3. Istraživački zadatak. 15 min.

1. Predavanje i pitanja koja slijede

Nastavnik upoznaje učenike s modelom političkog ciklusa. Učenici već imaju potrebna saznanja o početnoj fazi ciklusa i utvrđivanja programa i spremni su za pitanje o tome šta se događa nakon što određeni problem privuče pažnju javnosti.

Nastavnik kratko govori o tome šta se sve uklapa u taj kontekst (povezujući podučavanje s konstruktivističkim učenjem). Učenici će informacije primijeniti u obimnom istraživačkom zadatku koji slijedi. Nastavnik dijeli radne listove za učenike 6.1 i 6.2 prije početka predavanja. Oba lista treba da budu izložena na *flip chart*-u ili projektovana sa folije kako bi nastavnik tokom predavanja mogao na njih da ukazuje.

Apstraktni model je lakše razumjeti ako se poveže s konkretnim primjerom. To najbolje funkcioniše ako nastavnik izabere problem o kojem su učenici raspravljali u prethodnoj lekciji. Druga mogućnost je da nastavnik izabere priču, makar i izmišljenu, i to unaprijed pripremi. Demonstracije radi, ovdje navodimo uvodno predavanje o problemu smanjenja broja automobilskih nesreća (vidi lekciju 1, tabelu učeničkih iskaza).

Prije nego što krenu u pojedinosti, slušaoci treba da imaju potpunu načelnu sliku. Učenici pogledaju radni materijal 6.1. Nastavnikovo objašnjenje uključuje sljedeće napomene:

- Ovaj dijagram je model procesa političkog odlučivanja. Prikazuje različite faze tog procesa. Proces počinje pri vrhu – *rasprava* o tome šta se smatra „*problemom*“. To je rasprava o utvrđivanju programa koju smo vidjeli u prethodnoj lekciji. Jednom kada se problem uvrsti u program, počinje rasprava o ispravnom rješenju.
- Ishod ove rasprave je *odluka* – na primjer, zakon, ili neka konkretna aktivnost.

- Odluka se potom *sprovodi* – počinje djelovati. Proizvodi učinke. Na primjer, novi zakon počinje da se primjenjuje ili se gradi nova bolnica.
- Ljudi uskoro formiraju svoje *mišljenje*. Slažu li se s tom odlukom sada kada mogu vidjeti njen učinak? Na primjer, ispunjava li ona njihove interese?
- Prije ili kasnije dolazi do nekih *reakcija*. To mogu biti pozitivni ili kritički osvrti u medijima, izjave političara, ili protesti.
- Reakcije mogu dovesti do *nove rasprave* o tome koje bi *probleme* trebalo uključiti u politički program. Možda neki ljudi smatraju da izvorni problem nikada nije ni bio riješen, a možda su se stvari i pogoršale. Ili su preduzete mjere proizvele neke popratne učinke koji su prouzrokovali nove probleme. Politika se događa u ciklusima; neki problemi se stalno moraju rješavati, a neka rješenja se moraju poboljšati. Dakle, ciklus pokazuje da je politika veoma praktičan posao koji se odvija prema obrascu pokušaj - pogreška.
- Međutim, moguće je i da se proces *završava* (završetak politike). Možda je odluka bila dobra i problem je riješen – ili se problemu nije posvetilo dovoljno pažnje obezbjeđivanjem daljih političkih napora.

Učenici mogu postavljati pitanja o stvarima koje nijesu sasvim razumjeli. Nastavnik mora odlučiti koja je pitanja najbolje riješiti odmah, a na koja je bolje odgovoriti nakon što se navede konkretan primjer.

U drugom koraku, nastavnik daje primjer koji prikazuje model. Ovdje ima dosta ponavljanja, što doprinosi jasnoći i razumijevanju. Kategorije su povezane s ključnim pitanjima i pojedinostima. Radni list za učenike 6.2 potkrepljuje predavanje.

Kao primjer navodi se jedan izmišljeni slučaj. Upućuje na primjer iz lekcije 1 – problem smanjivanja broja automobilskih nesreća (vidi nastavni materijal 6.1, koji se zasniva na radnom listu za učenike 6.2).

Ako je potrebno učenici postavljaju dodatna pitanja, a nastavnik ta pitanja može prenijeti cijelom razredu. Na taj način, nastavnik saznaje je li razred razumio poruku predavanja. Učenici će možda biti iznenađeni količinom argumenata i rasprave, kao i „egoističnog“ načina na koji protagonisti promovišu konkretne interese. Nastavnik naglašava da je zalaganje za tuđe interese bitno u demokratiji, i to tako da se nečiji stavovi čuju kako bi se na taj način stvorila mogućnost njihovog uzimanja u obzir kod donošenja odluka. U nekim slučajevima pronalazi se kompromis.

1. Osnivanje grupa za istraživački zadatak

Raspravu ne treba nastaviti. Za nju će biti vremena u zadnjoj lekciji. Nastavnik odlučuje zajedno s učenicima koja pitanja žele da obrađuju. Materijal koji su prikupili ima funkciju smjernica – o kojim se pitanjima raspravlja? Koje su odluke donijete u nedavnoj prošlosti?

Učenici formiraju grupe od dva do četiri učenika. Njihova izlaganja treba da budu spremna za četvrtu lekciju. Svoje rezultate iznose u radnom listu za učenike 6.2 koji će se umnožiti i podijeliti razredu.

Učenicima su potrebni kriterijumi za izbor problema:

- *Pristup informacijama*: u vezi s aktuelnim procesima odlučivanja, učenici će pronaći mnogo informacija u novinama i na internetu. S druge strane, budući da je ciklus nepotpun moći će da obrade samo prve faze, npr. do odluke ili sprovođenja. Pragmatični pristup je, stoga, pogledati novine koje su izašle posljednjih nekoliko sedmica i izabrati ono što je ušlo u političke programe.
- *Lični interes*: Učenici biraju problem koji smatraju posebno urgentnim. Mogu se pozvati na „zid tišine“ iz prve lekcije. Međutim, moraju shvatiti da se pristup informacijama može pokazati teškim.

3. Istraživački zadatak

Ostatak lekcije 2 i cijelu lekciju 3 učenici provode u istraživanju. Samostalno planiraju svoj rad.

Lekcija 3

Primjena modela političkog ciklusa

Istraživački zadatak

<p>Ova tabela sažima informacije koje su nastavniku potrebne u svrhu planiranja i izvođenja časa.</p> <p>Razvijanje kompetencije odnosi se direktno na obrazovanje za demokratiju i ljudska prava.</p> <p>Cilj učenja pokazuje šta učenici znaju i razumiju.</p> <p>Zadatak (zadaci) koji se daju učenicima, uz metod, važni su sastavni dijelovi procesa učenja.</p> <p>Kontrolni popis materijala predstavlja pomoć u pripremi časa.</p> <p>Raspored vremena nastavniku omogućava okvirno planiranje vremena.</p>					
Razvijanje kompetencije	<p>Metodi: rad na projektu.</p> <p>Politička analiza i procjena: opisivanje i ocjenjivanje procesa političkog odlučivanja.</p> <p>Participacija i djelovanje: odgovornost, ostvarivanje slobode .</p>				
Cilj učenja	Učenici razumiju model političkog ciklusa i mogu ga primijeniti na svaku informaciju o političkom odlučivanju.				
Zadaci za učenike	Učenici primjenjuju model političkog ciklusa na konkretni problem.				
Materijali i sredstva	Radni listovi za učenike 6.1 i 6.2. Novine.				
Metod	Rad na projektu.				
Raspored vremena	<table border="1"> <tr> <td>1. Grupni rad.</td> <td>35 min.</td> </tr> <tr> <td>2. Izvještavanje.</td> <td>5 min.</td> </tr> </table>	1. Grupni rad.	35 min.	2. Izvještavanje.	5 min.
1. Grupni rad.	35 min.				
2. Izvještavanje.	5 min.				

Ova lekcija posvećena je grupnom radu. Učenici rade samostalno i odgovaraju za svoj rad. Od njih se očekuje da prikupe sve potrebne informacije.

Nastavnik može odlučiti da podrži grupe tako što će im osigurati neke izvore informacija, npr. statistiku, školske udžbenike, primjerke ustava ili pristup internetu.

Nastavnik posmatra učenike dok rade; njihove jače i slabije strane tokom rada bez nastavnikove podrške – kao što će to biti slučaj jednom kada završe školu – ukazuju na potrebu razvijanja vještina.

Nastavnik poziva učenike na učešće u kratkom plenarnom krugu izvještavanja. Nastavnik i učenici planiraju izlaganja u sljedećoj lekciji; ako grupa nije dovršila zadatak, odgovornost je učenika da nađu rješenje problema.

Najprije grupa treba da objasni zbog čega smatraju da nijesu „završili“. Imaju li dodatne informacije koje još nijesu pročitali? Ili su nezadovoljni s premalo dostupnih informacija?

Najprihvatljivije rješenje jeste da grupa postane odgovorna za problem. To zvuči okrutno, ali je vrlo slično situacijama u stvarnom životu. Mogućnosti za učenje koje se pružaju učenicima nadmašuju greške tokom njihova izlaganja. Povratne informacije nakon četiri obrađene lekcije neophodne su i za to treba ostaviti dovoljno vremena. Alternativno rješenje bi bilo da se učenicima dâ dodatna lekcija. Ta je mogućnost bolja ako većina učenika nije dovršila zadatak.

Lekcija 4

Kako možemo učestvovati?

Politički ciklus je instrument za političku participaciju

<p>Ova tabela sažima informacije koje su nastavniku potrebne u svrhu planiranja i izvođenja časa.</p> <p>Razvijanje kompetencije odnosi se direktno na obrazovanje za demokratiju i ljudska prava.</p> <p>Cilj učenja pokazuje šta učenici znaju i razumiju.</p> <p>Zadatak (zadaci) koji se daju učenicima, uz metod, važni su sastavni dijelovi procesa učenja.</p> <p>Kontrolni popis materijala predstavlja pomoć u pripremi časa.</p> <p>Raspored nastavniku omogućava okvirno planiranje vremena.</p>	
Razvijanje kompetencije	Metodi: imati i slušati izlaganja. Participacija: prepoznati mogućnosti za političku participaciju.
Cilj učenja	Model služi kao instrument za analizu dijela složene cjeline. Politika ima dvije dimenzije: rješavanje problema i borbu za moć. Model političkog ciklusa stavlja naglasak na prvu.
Zadaci za učenike	Učenici se međusobno obavještavaju o rezultatima. Učenici se osvrću na proces i rezultat njihovog rada.
Materijali i sredstva	Radni listovi za učenike 6.2, s bilješkama učenika.
Metod	Izlaganja na otvorenom, plenarna rasprava.
Raspored vremena	1. Izlaganja učenika. 15 min.
	2. Rasprava i osvrt. 25 min.

Opis lekcije

1. Izlaganja učenika

Lekcija započinje sa izlaganjem učenika. Grupe učenika sjede u školskim klupama koje su smještene uz zid, ostavljajući tako otvoreni prostor u sredini učionice. Svaka grupa imenuje govornike koji se smjenjuju predstavljajući svoje grupe. Učenici tako mogu odlaziti do drugih grupa i čuti njihove rezultate.

Ovakav decentralizovani razmještaj omogućava istovremenu aktivnost učenika. Nijedan učenik na kraju neće imati potpunu sliku. To bi zahtjevalo mnogo više vremena, a količina informacija bila bi prevelika da se upamti.

Nastavnik se pridružuje učenicima i sluša, ne postavlja pitanja i ne komentariše.

2. Rasprava i osvrt

Učenici se okupljaju za plenarnu raspravu. Sjede u krugu ili polukrugu kako bi bili okrenuti jedni prema drugima.

Najprije se učenici i nastavnik moraju dogovoriti o programu. Nastavnik predlaže da se fokusiraju na model političkog ciklusa, a ne na probleme koje su proučavali, a učenici bi trebalo da su se dogovorili prije nego što počne rad na lekciji, kao što je predloženo.

Nastavnik postavlja otvoreno pitanje i potom daje riječ učenicima:

„Šta je dobro funkcionisalo kada ste model političkog ciklusa primijenili na konkretan primjer, a što nije funkcionisalo?”

Učenici odgovaraju u ulozi stručnjaka i osvrću se na svoje iskustvo u istraživačkom zadatku. Mogu izvještavati o tehničkim problemima, kao što je pribavljanje informacija, ili nedostatak vremena. Mogu se, na primjer, pozivati na analitičke teškoće, odlučujući o tome kojoj fazi pripada neki konkretan događaj: utvrđivanje programa, rasprava o odlukama ili reakcija na ishod neke odluke. Mogu iznositi i svoja razmišljanja o samom modelu, pitajući se da li on tačno odražava stvarnost.

Nije potrebno komentarisati i odgovarati na svaku temu koju učenici pokreću, ali naravno da učenici i nastavnik to mogu da rade i u skladu s tim da planiraju svoje vrijeme.

Postoje najmanje tri ključne konstatacije koje se tiču modela političkog ciklusa, a zaslužuju da se o njima razmisli (vidi nastavni materijal 6.2). Nije neophodno da nastavnik sve iznese; to je samo jedna mogućnost. Konstatacija može biti korisna kao odgovor na učeničke komentare. U protivnom, nastavnik bira jednu ili više njih kao kratak doprinos zaključivanju rasprave.

Lekcija 5

Povratne informacije (neobavezno)

<p>Ova tabela sažima informacije koje su nastavniku potrebne u svrhu planiranja i izvođenja časa.</p> <p>Razvijanje kompetencije odnosi se direktno na obrazovanje za demokratiju i ljudska prava.</p> <p>Cilj učenja pokazuje šta učenici znaju i razumiju.</p> <p>Zadatak (zadaci) koji se daju učenicima, uz metod, važni su sastavni dijelovi procesa učenja.</p> <p>Kontrolni popis materijala predstavlja pomoć u pripremi časa.</p> <p>Raspored vremena nastavniku omogućava okvirno planiranje vremena.</p>	
Razvijanje kompetencije	<p>Osvrt na lični proces učenja i razvijanje kompetencije.</p> <p>Davanje konstruktivnih povratnih informacija.</p> <p>Osvrt na zajedničku odgovornost učenika i nastavnika za uspjeh nastave obrazovanja za demokratiju i ljudska prava.</p>
Cilj učenja	Povratne informacije su važan instrument za poboljšanje nastavnog procesa.
Zadaci za učenike	Učenici se osvrću na svoj rad (proces i ishod učenja).
Materijali i sredstva	<p>Radni list za učenike 6.3 (povratne informacije učenika).</p> <p><i>Flip chart</i> s flomasterima različitih boja.</p> <p>Jedan papir sa <i>flip chart</i>-a s velikim velikim formatom radnog lista 6.3.</p>
Metod	Individualni rad, plenarno izlaganje i rasprava.
Raspored	<p>1. Individualne povratne informacije. 7 min.</p> <p>2. Plenarno izlaganje rezultata povratnih informacija. 13 min.</p> <p>3. Zaključna rasprava. 20 min.</p>

Informacije za nastavnika

Ova jedinica izabrana je kao jedan od dva primjera u ovom priručniku¹⁸ koji pokazuju kako koristimo dio časa u kojem učenici iznose povratne informacije u svrhu ocjenjivanja jedinice. Taj dio s povratnim informacijama nije obavezan, ali ga bez obzira na to preporučujemo.

Učenici daju povratne informacije o svom radu u projektu – naglasak sada stavljaju na proces podučavanja i učenja. Šta je bilo teško, a šta je dobro funkcionisalo? Koje vještine već imaju, a koje bi željeli da nastave da razvijaju?

Iznošenje povratnih informacija predstavlja koristan instrument za procjenjivanje efekata nastave obrazovanja za demokratiju i ljudska prava međusobnim upoređivanjem gledišta učenika i nastavnika. Iznošenje povratnih informacija traži vrijeme, ali uloženo vrijeme donosi i pozitivne rezultate jer se radna atmosfera i efikasnost planiranja nastave poboljšavaju. Dio časa u kojem se iznose povratne informacije sastoji se od dobijanja informacija (koraci 1 i 2 i rasprave koja slijedi (korak 3).

¹⁸ Vidi radni list za učenike 5.6 (za jedinicu 4 i 5).

Opis lekcije

Postupak koji slijedi preporučuje se za rad s učenicima koji nijesu navikli na davanje povratnih informacija. Alternativni postupak za razrede i nastavnike koji imaju odgovarajuće iskustvo s davanjem povratnih informacija nalazi se niže u tekstu.

1. Pojedinačno davanje povratnih informacija

Papir sa *flip chart*-a nalazi se na zidu ili tabli kako bi ga svi učenici dobro vidjeli. Nastavnik objašnjava svrhu lekcije: učenici se neće baviti novom temom, već će se malo „povući“, da tako kažemo, i pogledati rezultate, te vidjeti kako je tekao sam proces učenja. Treba da iskreno i pošteno odgovore na pitanja koja se nalaze u radnom listovima koje će dobiti. Ne treba da se potpisuju.

U raspravi koja slijedi, učenici i nastavnik analiziraju povratne informacije da bi vidjeli na koji način mogu zajedno poboljšati rezultat učenja u okviru nastave obrazovanja za demokratiju i ljudska prava – nastojeći da zadrže ono što je dobro funkcionisalo, a promijene ono što baš nije bilo uspješno.

Svaki učenik dobija jedan primjerak radnog lista za učenike 6.3. Nastavnik ih upozorava da ne treba da jedan drugom gledaju u radne listove jer to nije test s nizom očekivanih odgovora.

Prvi dio radnog lista sastoji se od osam konstatacija o različitim vidovima podučavanja i učenja – instrument političkog ciklusa, metodi podučavanja i učenja, saradnja i interakcija s drugim učenicima i s nastavnikom. Na pitanja se odgovara stavljanjem tačke na tablu za pikado – tačka u centru (br. 5) znači „u potpunosti se slažem“, a tačka na vanjskom krugu (br.1) znači „ni u kom slučaju se ne slažem“.

U drugom dijelu učenici mogu unijeti lične „svijetle tačke“ i „potpune neuspjehe“ – dakle ono što je u ovoj jedinici bilo najzanimljivije i najvažnije naučiti i što će zbog toga i zapamtiti. Reći će i šta je bilo izrazito nezanimljivo, beskorisno ili dosadno pa će zbog toga to brzo i zaboraviti.

2. Plenarno iznošenje rezultata povratnih informacija

Učenici rade u tišini. Tim od dva učenika sakuplja radne listove i stavlja ih na *flip chart*. Jedan učenik glasno čita rezultate s table za pikado na svakom radnom listu, a drugi ih upisuje na veliku tablu koja je nacrtana na *flip chart*-u. Učenik može izračunati tačan ukupni rezultat sabirajući rezultate svih sektora i podijelivši ih s brojem učenika koji su učestvovali u zadataku.

Lične povratne informacije (dio 2) takođe se glasno čitaju i unose na dva velika papira sa *flip chart*-a s lijeve i desne strane pikado table, od kojih se na svakom nalazi naslov koji upućuje na pitanje radi dobijanja povratne informacije – napr. šta mi je bilo izrazito zanimljivo/nezanimljivo.

Alternativni postupak

Postupak zahtijeva dosta vremena ali će olakšati rad onim učenicima kojima je to prvi susret sa zadatkom davanja povratnih informacija. Direktniji metod se može primijeniti ukoliko:

- učenici imaju dovoljno iskustva s pružanjem povratnih informacija;
- (važnije) mogu vjerovati nastavniku da neće sankcionisati otvorenu kritiku, npr. davanjem loših ocjena ili verbalnim obračunavanjem s učenicom;
- (još važnije) učenici vjeruju jedan drugome i poštuju svačije različito mišljenje te konkretno iskustvo sticanja znanja.

Korak 1: učenici jedan po jedan dolaze pred *flip chart* i direktno unose bodove. Ne ispunjavaju radni list za učenike 6.3. Umjesto toga, učenici dobijaju crvene i zelene trake papira (dobar je i bijeli papir koji je pravilno označen) i unose svoje lične povratne izjave, koje se potom prikupljaju i timovi učenika ih predstavljaju ostalim učenicima. Najbolje je da učenici sami izlaze i glasno čitaju svoje izjave i da ih, ako žele, komentarišu.

Te trake se lijepo na stalak s papirom i grupišu se u skupove ako se ponavlja isti stav. Podnaslovi i ključne riječi doprinose organizaciji dobijenih povratnih informacija.

Osnovno pravilo tokom primanja povratnih informacija: nema komentara, nema rasprave

Koji god pristup prihvatili, važi osnovno pravilo: izjave se ne komentarišu tokom faze dobijanja. To bi poremetilo raspored jer bi mogla prerano započeti rasprava pa bi se na taj način zanemario princip jednakih mogućnosti za sve učenike. Nastavnik nadzire fazu dobijanja i interveniše ako učenici komentarišu, smiju se, ili se rugaju izjavama drugih učenika.

3. Rasprava koja slijedi

Dio koji se sastoji od davanja povratnih informacija stvara vlastiti program pa nijesu potrebni savjeti o tome kako organizovati sadržaj. Evo nekoliko predloga za početak i pomoć učenicima prilikom čitanja povratnih poruka.

Tabla za pikado:

- Koja pitanja čine osnovni skup s izjavama slaganja ili neslaganja? Zašto?
- Koja pitanja ukazuju na raspon od jednog do drugog ekstrema? Zašto?

Lične povratne poruke:

- Postoje li skupovi – izjave koje se ponavljaju?

Rasprava koja potom slijedi može odgovoriti na sljedeće:

- Koje su prednosti naše nastave obrazovanja za demokratiju i ljudska prava? Treba li da nastavimo kako smo započeli?
- Koji su nedostaci naše nastave obrazovanja za demokratiju i ljudska prava? Šta moramo promijeniti ili poboljšati? Kako? (*Sljedeća pitanja mogu se uključiti kao dodatak radnom listu za učenike 6.3*).
- Kakva je moja lična odgovornost? Šta lično mogu učiniti kao doprinos uspjehu?
- Šta bih ja lično volio/voljela u nastavku da naučim? Kakvi zadaci me zanimaju, ili mi najviše pomažu?

Učenici i nastavnik odlučuju – možda čak i zajedno – koje rezultate iz dijela koji se odnosi na povratne informacije mogu iskoristiti u budućem planiranju nastavnih časova. Jedna od najvažnijih stvari koju učenici – a možda i nastavnik – moraju razumjeti jeste da nastavnik i učenici, da bi bili uspješni, zavise jedni od drugih kao stručnjaka, odnosno od onih koji žele da uče.

Nastavni materijal 6.1

Ilustracija modela političkog ciklusa – kako možemo smanjiti broj automobilskih nesreća?

Pojmovi i osnovna pitanja	Bilješke
0. Tema U čemu je problem?	Kako možemo smanjiti broj automobilskih nesreća?
1. Problem Ko utvrđuje program? U čemu je problem? Da li se svi akteri slažu oko definisanja problema?	Ministar unutarnjih poslova: više nesreća. Mladi vozači – bez iskustva, nepažljivi. Muškarci različite starosti – previše alkohola. Auto-moto klub: više automobila na putevima; putarine se ne koriste za poboljšanje putne mreže. Stručnjaci za zaštitu životne sredine: CO ₂ -emisije su u porastu, zalihe nafte se smanjuju i postaju sve skuplje – podržati alternative automobilskom prevozu.
2. Rasprava Ko je uključen? Koji su interesi i vrijednosti aktera?	Svi se slažu da se broj automobilskih nesreća mora smanjiti. Međutim, u raspravi se suprotstavljaju različiti interesi i ciljevi: Ministar želi da izvrši pritisak na bezobzirne vozače. Vozači žele bolje uslove vožnje. Stručnjaci za zaštitu životne sredine zabrinuti su zbog globalnog zagrijavanja.
3. Odluka Kakav je ishod? Je li nekim interesima data prednost – ili je to kompromisna odluka?	Vlada je odlučila da donese dva zakonska predloga: Veće kazne za prebrzu vožnju, niže vrijednosti alko-testa; više kontrole u saobraćaju. Autoputevi s četiri trake treba za pet godina da postanu standard.
4. Primjena Kako se odluka sprovodi? Ko je uključen i odgovoran? Ima li problema ili sukoba?	Više saobraćajnih kontrola, posebno uveče i vikendom. Utvrđen je plan proširenja i poboljšanja autoputeva, prve takve puta su u izgradnji.
5. Mišljenja Koji pojedinci, akteri, grupe itd. podržavaju ili kritikuju rezultat? Koje su njihove vrijednosti, ideologije i interesi?	Vozači pozdravljaju plan izgradnje, pitanje povećanja kontrole (više kazni-više sredstava?) Stručnjaci za zaštitu životne sredine duboko su razočarani. Protesti u glavnom gradu. Rasprava: osnovati novu ekološku stranku?
6. Reakcije Kako reaguju? (pojedinačno, grupno) Koja su njihova sredstva ostvarivanja moći i pritiska?	Stručnjaci za životnu sredinu organizuju proteste u glavnom gradu. Rasprava: osnovati novu ekološku stranku? Vozači kamiona žale se zbog kašnjenja na autoputevima. Ministar objavljuje 15% pada broja nesreća u 12 mjeseci – tvrdi da uspjeh potvrđuje ispravnost njegove politike.

<p>7. Novi problem <i>ili kraj konkretne politike</i></p> <p>Da li nova rasprava počinje utvrđivanjem političkog programa? Je li to isti program ili novi o kojem se još raspravlja? <i>ili</i> je li odluka dovela do rješenja koje zaustavlja proces?</p>	<p>Ministar: nije potrebno preduzimati nove korake. Pratite razvoj, situaciju u proteklih 12 mjeseci.</p> <p>Stručnjaci za zaštitu životne sredine: alarmantno povećanje CO₂ emisija.</p> <p>Pritužbe proizvođača piva: pad prodaje za 10%. Ugrožena radna mjesta. Proizvodna grana traži ubrzanu izgradnju puteva.</p> <p>...</p>
--	---

Nastavni materijal 6.2

Ključne izjave o modelu političkog ciklusa

1. Politika ima dvije dimenzije: rješavanje problema i borbu za ostvarivanje moći. Politički ciklus kao model stavlja naglasak na prvu dimenziju – rješavanje problema. Druga dimenzija takođe je uključena tako što utvrđivanje programa zavisi od pritiska koji protagonisti mogu da ostvare. Međutim, glavni zadatak modela jeste da opiše praktičnu stranu politike – prema riječima Maksa Vebera, “snažno i polagano bušenje tvrdih dasaka sa strašću i mjerom istovremeno.“ To znači da naponi propagande u takmičenju za podršku glasača – uključujući ličnu kritiku političkih protivnika, populizam i skandalizovanje – mogu narušiti sliku, ali ih ovaj model filtrira.

2. Ovaj model nudi zanimljivo gledište o pojmu zajedničkog dobra. U demokratiji, ni jedan protagonist ne zna šta je dobro za sve – to je velika razlika između demokratije i diktature. Suprotno tome, moramo zajednički saznati, pregovarati i nadmetati se, raspravljati i na kraju postići kompromis. Ako nijesmo u pravu, ili je rješenje nepravedno, ubrzo ćemo to saznati i morati da ponovo pokušamo. Otvoreno društvo zahtijeva pragmatični i konstruktivistički pristup odgovoru na pitanje o zajedničkom dobru.

Planovi, poput političkog ciklusa, jesu modeli. Oni jasno pokazuju neke vidove stvarnosti, ali to je moguće samo izostavljanjem ostalih. Model političkog ciklusa može poslužiti kao plan odgovora na pitanje u kojoj fazi mi kao građani možemo intervenirati i postići da se naš glas čuje. Ako nijesmo članovi parlamenta ili vlade, mi nećemo učestvovati u raspravi o tome koju odluku treba donijeti – to je **spoljašnja** strana političkog sistema. Međutim, ostale faze prikazuju **unutrašnju** stranu u kojoj možemo biti aktivni. Možemo komentarisati neku odluku, podržati je, ili se pobuniti protiv nje, i uistinu možemo učestvovati u raspravama o utvrđivanju političkog programa. Politički programi ne postoje slučajno; njih je, kao takve, potrebno definisati i podržati (vidi temu lekcije 4).